

Mänskliga rättigheter inom folkbildningen 2018

— Insatser inom folkhögskolor och studieförbund för att
stärka kunskapen om mänskliga rättigheter i samhället

INNEHÅLL

Bakgrund	4
Övergripande mål och syfte	5
Fördelning av bidraget	6
Projektens inriktning	7
Genomförda insatser	9
Aktiviteter	9
Koppling till mål och syfte	10
Resultat och effekter	12
Övergripande målsättningar	12
Framgångsfaktorer	13
Hinder	14
Måluppfyllelse	14
Avslutande reflektioner	16

Bakgrund

Regeringen beslutade första gången i mars 2014 att avsätta pengar för att folkhögskolor och studieförbund skulle stärka kunskaperna om mänskliga rättigheter i samhället. En miljon kronor avsattes per år 2014-2016 och Folkbildningsrådet fick i uppdrag att fördela bidraget. Insatserna under dessa tre år hade fokus på ledningsgrupper i folkhögskolor och studieförbund i syfte att ta fram långsiktiga strategier för att stärka arbetet med mänskliga rättigheter (år 1), pedagogisk personal (år 2) och deltagare i studiecirkel- och kursverksamhet (år 3).

Mot bakgrund av att riksdagen antagit mål för politiken för mänskliga rättigheter beslutade regeringen 2016 om en strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (Skr 2016/17:29). Strategin omfattar bland annat ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet och ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället. Strategin utgår ifrån att Sveriges internationella åtagande för mänskliga rättigheter inte kan tas för givet utan måste vårdas och främjas. I strategin framhålls folkbildningens centrala roll för arbetet med mänskliga rättigheter.

Regeringen gav i juni 2017 Folkbildningsrådet i uppdrag att fördela ytterligare 1,5 miljoner kronor i en fortsatt insats. Regeringsbeslutet angav att medlen skulle fördelas till de folkhögskolor och studieförbund som inom ramen för den tidigare insatsen om mänskliga rättigheter 2014-2016 hade bedrivit projekt och som ville fördjupa eller sprida sitt arbete. Av dessa 1,5 miljoner kronor fördelades 926 000 kronor under 2017 till fem projekt som syftade till att fördjupa eller sprida redan påbörjade insatser inom ramen för satsningen. I november 2017 beslutade regeringen om en fortsatt insats under 2018, där Folkbildningsrådet fick i uppdrag att fördela 1,5 miljoner kronor.

Vid en överföring av icke fördelade eller icke förbrukade medel från 2017 om 529 000 kr, fanns totalt 1 979 000 kr att fördela till projekt under 2018. Sammanlagt tio projekt fick del av bidraget.

Övergripande mål och syfte

Regeringens uppdrag tydliggör att insatserna främst ska rikta sig till deltagare som har behov av utökade kunskaper om de mänskliga rättigheterna och till personer som utbildar sig till yrken inom vilka de kommer att ha skyldigheter gentemot enskildas rättigheter.

Den övergripande målsättningen är att deltagare i folkhögskolors kurser och i studieförbundens verksamhet får tillräckliga kunskaper och insikter om mänskliga rättigheter för att kunna

- agera så att de respekterar, skyddar och främjar rättigheter, och
- hävda sina rättigheter.

Insatsens syfte är att

- påverka folkbildningen långsiktigt och stärka folkhögskolors och studieförbunds kompetens om mänskliga rättigheter, och
- stärka folkhögskolors och studieförbunds kompetens och förmåga att arbeta strategiskt med att stärka deltagarnas kompetens, medvetenhet och beredskap att aktivt respektera, skydda och främja mänskliga rättigheter.

Fördelning av bidraget

Till insatserna under 2018 inkom sammanlagt 36 ansökningar - 20 stycken från studieförbund och 16 stycken från folkhögskolor. Folkbildningsrådets kansli tillsatte en handläggargrupp som bedömde samtliga ansökningar efter hur väl de mötte insatsens syfte och mål samt uppställda krav och prioriteringar. Utifrån det gjordes ett urval av de högst värderade projekten, som därefter sinsemellan rangordnades. Efter mindre justeringar av budgetplaner fördelades medel enligt rangordningen så länge de räckte till. Gemensamt för de projekt som fick bifall var att de uppfyllde villkor och syfte samt att de vid en samlad bedömning i hög grad mötte Folkbildningsrådets uppställda prioriteringar. Sammanlagt tio projekt fick del av bidraget. Folkbildningsrådet beviljade sex projekt från studieförbund och fyra från folkhögskolor. Beviljade projekt redovisas i tabellen nedan:

Fördelning av projektmedel

Dnr	Sökande	Sökt (kr)	Beviljat (kr)
137:18	Bilda Studieförbund	250 000	230 420
137:15	Dalslands folkhögskola	250 000	240 000
137:14	Folkuniversitetet Region Mitt	250 000	230 000
137:06	Karlskoga folkhögskola	172 000	168 000
137:13	Kulturens Bildningsverksamhet	247 000	247 000
137:23	Medborgarskolan Stockholm	236 000	236 000
137:16	Sensus studieförbund	74 000	74 000
137:20	Sigtuna folkhögskola	210 580	210 580
137:04	Studieförbundet Vuxenskolan Gävleborg	143 200	143 000
137:12	Sunderby folkhögskola	227 675	200 000

---

1 979 000

Projektens inriktning

Utifrån de övergripande målen om att stärka kunskapen om mänskliga rättigheter i samhället samt att ta fram långsiktiga strategier för de medverkande folkhögskolorna och studieförbundens arbete med dessa frågor beviljades tio projekt för 2018.

Sex av projekten har arrangerats av studieförbund. Ett av studieförbunden avsåg med sitt projekt att utbilda och träna ledare och deltagare inom ideella organisationer, föreningar och andra samverkansaktörer i civilkurage. De kopplade även konceptet *MOD* (Mångfald och Dialog) och *Civilkurage för demokrati!* till #ViMåstePrata. Ett annat studieförbund hade sedan tidigare tagit fram ett spel om mänskliga rättigheter och ville med det som utgångspunkt dels låta deltagare spela men även utbilda cirkelledare för MR-spelet så att projektet kan leva vidare. Med mål om att öka och bredda kunskapen om mänskliga rättigheter har ett studieförbund med sitt projekt avsett att skapa riktlinjer för hur föreningslivet kan motverka kränkande särbehandling. Utifrån företrädesvis kvinnor med somalisk bakgrund i Sverige har ett annat studieförbund med sitt projekt velat utmana kvinnornas kulturella kontext och öka medvetenheten om vilka rättigheter de har. Med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna lät ett studieförbund personer med funktionsnedsättning producera en kortfilm om vad det innebär att ha funktionsnedsättning och samtidigt tydliggöra vilka rättigheter de som grupp har i samhället. Avslutningsvis riktade ett studieförbund in sig på en målgrupp med intellektuell funktionsnedsättning och personer med neuropsykiatrisk variation för att i studiecirkelform öka kunskap och medvetenhet om de mänskliga rättigheterna och hur de kan användas för att öka sitt självbestämmande, både i sitt personliga liv och i samhället.

Fyra av projekten har arrangerats av folkhögskolor. Sammanlagt sju folkhögskolor har varit involverade i de beviljade projekten. Ett av dem genomfördes av fyra folkhögskolor i samverkan med mål om att utveckla och fördjupa innehållet i en specifik utbildning – *Integrationspedagog* inom området mänskliga rättigheter. Ett annat projekt på en folkhögskola la tonvikten på att stimulera deltagarnas egenkraft till att hävda sina rättigheter genom att skapa träkuber som skulle gestalta artiklarna i de

mänskliga rättigheterna. En annan folkhögskola avsåg att skapa en återkommande grundutbildning i mänskliga rättigheter som ska kunna användas såväl på allmän kurs som inom yrkesförberedande utbildningar. Avslutningsvis avsåg en folkhögskola att med sitt projekt med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna öka sammanhållningen och bemöta de antydningar till rasism som fanns på skolan

Genomförda insatser

Aktiviteter

Återrapporteringen för de tio projekten gör gällande att de använt sig av ett stort antal aktiviteter såsom föreläsningar, workshops, rollspel, seminarier, utbildningar, temadagar, diskussioner, samtal, fysiska möten och utställningar. Ett av projekten producerade en film med personer med funktionsnedsättning för att sprida insikt om och diskutera vad det kan innebära att leva med funktionsnedsättning. Ett annat projekt arrangerade civilkurageverkstäder i syfte att stärka deltagarna till att agera modigt och respektera, skydda och främja mänskliga rättigheter och demokrati.

En av folkhögskolorna angav att de under projektet arrangerat gemenskapsfrukostar och kontinuerliga aktiviteter med de mänskliga rättigheterna i fokus. Detta för att öka gemenskapen på folkhögskolan och minska de antydningar till rasism som hade kunnat skönjas på skolan. Ett antal av bidragsmottagarna rapporterar även om den interna kunskapsöverföring som skett inom personalen inom ramen för projekten.

En folkhögskola valde en kreativ inriktning genom att skapa tråkuber med möjlighet att gestalta de 30 artiklarna i FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna och utifrån dessa öka kunskap och medvetenhet om artiklarna. Likaså valde ett av studieförbunden att låta ett sedan tidigare framtaget spel om mänskliga rättigheter vara utgångspunkt för att sprida kunskap och eftertanke om rättigheterna. Ett annat projekt valde istället att utgå ifrån en grupp somaliska kvinnors verklighet för att utifrån denna problematisera kring de mänskliga rättigheterna genom inspirations- och insiktsskapande aktiviteter, utflykter och rent konkret genom att använda post-it-lappar som metod för att tydliggöra rättigheterna.

En av folkhögskolorna skapade en profilkurs – *En kurs för demokratin* – där valinformatörer utbildades på modersmål för att underlätta deltagande vid de allmänna valen i september 2018. Samma folkhögskola arbetade även utifrån en DODL-kurs (*Du och ditt liv*) i syfte att stärka utrikes födda kvinnors rättigheter. Avslutningsvis kan nämnas att ett antal av studieförbunden anger att de använde sig av sociala medier som forum för att sprida kunskap om de mänskliga rättigheterna.

Även om projekten avslutats inom ramen för denna bidragsfördelning anger ett antal av dem att de framöver på olika sätt kommer att fortsätta att arbeta med de mänskliga rättigheterna i fokus.

Koppling till mål och syfte

Regeringen har angett att insatserna ska rikta sig till deltagare som har behov av utökade kunskaper om de mänskliga rättigheterna och till personer som utbildar sig till yrken inom vilka de kommer att ha skyldigheter gentemot enskildas rättigheter.

Samtliga projekt anger ett tydligt deltagarfokus. Sex av projekten riktar sig uttryckligen till deltagare med behov av utökade kunskaper om de mänskliga rättigheterna. Till exempel riktar sig fem av studieförbunden till tydliga målgrupper, såsom personer med funktionsnedsättning, personer med NPF-variation, somaliska kvinnor och flickor, nyanlända kvinnor och invandrarkvinnor, ungdomar på fritidsgårdar samt ledare och deltagare inom ideella organisationer, föreningar och andra samverkansaktörer. En av folkhögskolorna riktar sig aktivt till utrikes födda kvinnor för att stärka dem i deras rättigheter och en annan folkhögskola lyfter behovet av att med de mänskliga rättigheterna som utgångspunkt bemöta rasistiska tendenser som märkts på skolan.

Gällande målet att rikta sig till yrkesförberedande utbildningar har fem av de beviljade projekten sådana uttalade syften. Ett antal av dessa anger fritidsledarstudier som en viktig målgrupp att nå fram till, men även föreningsliv och ideella organisationer lyfts fram. Deltagare på en folkhögskolas assistentutbildning samt personal på boenden för personer med funktionsnedsättning nämns också som tydliga målgrupper.

Regeringens övergripande målsättning med att bevilja medel är att deltagare i folkhögskolors kurser och i studieförbunds verksamheter får tillräckliga kunskaper och insikter om mänskliga rättigheter för att kunna agera så att de respekterar, skyddar och främjar rättigheter samt att kunna hävda sina rättigheter. Ett av studieförbunden betonar vikten av att fokusera på civilkurage. De anger även att deras deltagare "blivit bättre rustade för att kunna stå upp för mänskliga rättigheter och våga agera för att förhindra kränkningar i olika vardagssituationer". Projektet med syfte att öka somaliska kvinnors och flickors medvetenhet om mänskliga rättigheter i stort och deras egna rättigheter faller väl inom denna målsättning. Så även folkhögskolans DODL-kurs (*Du och ditt liv*) med upplägg att stärka utrikes födda kvinnors rättigheter och en annan

folkhögskolas ambition om att ökad medvetenhet om de mänskliga rättigheterna kan mota rasistiska tendenser på skolan.

Flera av de beviljade projekten syftar till att uppmuntra deltagarna till att hävda sina rättigheter. Det gäller till exempel studieförbunden som agerat för att stärka personer med funktionsnedsättning i såväl fysisk som intellektuell form, men även projektet som försöker uppmuntra somaliska kvinnor och flickor att utmana sina kulturella nätverk. En konkret aktivitet är även folkhögskolan som skapade en profilkurs i syfte att utbilda valinformatörer på deras modersmål, vilket faller väl i linje med artikel 21 i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Resultat och effekter

Övergripande målsättningar

Syftet med insatsen för år 2018 var att långsiktigt påverka folkbildningen och stärka folkhögskolors och studieförbunds kompetens om mänskliga rättigheter samt att stärka folkhögskolors och studieförbunds kompetens och förmåga att arbeta strategiskt med att stärka deltagarnas kompetens, medvetenhet och beredskap att aktivt respektera, skydda och främja mänskliga rättigheter.

Flertalet av projekten betonar i sin återrapportering hur folkbildningen framöver kan påverkas av att de beviljades möjlighet att genomföra sina projekt. Ett av studieförbunden lyfter vikten av att ”frågorna ska ägas av många i organisationen” och att det i sin tur kan skapa förutsättningar för ett långsiktigt hållbart arbete om mänskliga rättigheter. Den interna kunskapsöverföringen och möjligheten att rekrytera fler MOD-utbildare bådär också för ett långsiktigt perspektiv. Samma studieförbund har också fått förfrågningar om samarbete från föreningar de tidigare inte haft kontakt med. Ett annat studieförbund anger en ökad intern kompetens om mänskliga rättigheter som en faktor som borgar för långsiktighet.

Studieförbundet har mött nya målgrupper och landat i en långsiktig plan för att nå fler deltagare med frågor om mänskliga rättigheter. De har även mött olika nyckelpersoner inom kommunledningskontor och fritidsledare, vilket ökar möjlighet till samarbete framöver. Ett studieförbund har etablerat ett forum för mänskliga rättigheter, vilket kommer att leva kvar och studieförbundet som skapade en film med personer med funktionsnedsättning anger att filmen ”kommer att visas på utbildningar och folkhögskolor under en lång tid framöver”. Ett annat studieförbund känner tillförsikt i och med att en annan avdelning inom studieförbundet har köpt in det material om mänskliga rättigheter som de tagit fram. Nästan alla cirkeldeltagare har angett att de vill gå fler cirklar och projektet har lett till kontakt med nya målgrupper, vilket i sin tur kan ge nya samverkanspartners.

De deltagande folkhögskolorna anger ökad medvetenhet och långsiktiga mål med sitt deltagande i dessa projekt. En av folkhögskolorna skapade en

ambassadörsutbildning med mänskliga rättigheter i fokus som ska fortsätta även efter att projektet i sig är över. Samma folkhögskola nämner att ”pedagogernas kunskap och metodkompetens i att arbeta med MR-frågor har väsentligt höjts”. En annan folkhögskola samarbetade under projektet med tre andra folkhögskolor. De har tillsammans skapat ett nätverk kring mänskliga rättigheter med andra folkhögskolor och lyfter att några av deras deltagare aktivt kommer att fortsätta jobba med mänskliga rättigheter. Projektägaren har även fått en förfrågan från Arbetsförmedlingen om kunskapen kan föras vidare även till andra folkhögskolor. En annan folkhögskola nämner att deltagare varit med och planerat vissa delar av projektet, ”en bra modell som skolan kommer att fortsätta med”.

Utifrån de projektmål som projektägarna satt upp anser de flesta av dem att de i stort nått sina mål. Några av dem anger att de nått fler målgrupper än tänkt samtidigt som studieförbundet med fokus på personer med intellektuell funktionsnedsättning inte nått så många som de önskat. Tänkbara orsaker till det uppges vara svårigheter för personer i målgruppen att välja något de inte redan på förhand känner till samt att de ofta är beroende av att personer i deras närhet uppmuntrar till och informerar om nya saker.

Ett av studieförbunden anger att två av tre mål har uppnåtts. Det tredje målet kommer dock att ske ”inom överskådlig framtid”. En av folkhögskolorna känner att det är svårt att veta exakt vad projektet lett till, men det ”har skapat en arena för att prata om mänskliga rättigheter”, vilket kan leda långt. Ett studieförbund lyfter att de till stora delar nått dit de velat, men anger samtidigt att ”det är nu arbetet verkligen börjar!”

Framgångsfaktorer

När projektägarna ombeds lyfta fram faktorer som varit extra viktiga för projektens måluppfyllelse nämns deltagarnas delaktighet och inflytande från flera håll. Utvärderingar under tiden som projekten pågått har också kunnat föranleda att innehåll och genomförande har förbättrats. En av folkhögskolorna anger att de nått den målgrupp de önskade. ”Vi tror vi nådde dem tack vare att målgruppen från början var specifik och begränsad till de studerande och personal som deltog på vår folkhögskola”. God kompetens bland civilkurage tränare, vana arrangörer, föreläsare med spetskompetens och egna erfarenheter lyfts också fram som bidragande faktorer till att projekten blivit lyckade, liksom samarbete med andra folkhögskolor. Projektet som använde sig av ett spel om mänskliga

rättigheter hade fördel av att spelet redan på förhand var framtaget och att var flexibelt och möjligt att anpassa för olika mottagare. Projektet som lät producera en film med personer med funktionsnedsättning anger att filmen har ett humoristiskt tilltal och en enkel form som gör att den uppskattas av tittarna. Avslutningsvis kan nämnas projektet för somaliska kvinnor och flickor som framför allt betonar lyckade studiebesök till andra delar av Stockholm än där kvinnorna vanligtvis rör sig.

Hinder

Tid eller snarare brist på tid är den faktor som främst lyfts fram som försvårande för projekten. Snäv tidsram, tidskrävande projekt, kort projekttid och snäv tidshorisont återkommer i de flesta av rapporterna. Projektet med fokus på personer med funktionsnedsättning anger dock att filmskapandet i deras fall måste få ta tid. ”Alla måste ges möjlighet att böttna”. Utöver tiden nämns problem som att samverka, uppskjuten kursstart och svårigheter att rekrytera spelare till MR-spelet. Projektet som riktar sig till somaliska kvinnor och flickor anger deras kulturella kontext som särskilt utmanande då personer i deras nätverk riskerar att påverka och försöka kontrollera dem. Projektet uppges dock ha stärkt flera av kvinnorna i detta. En folkhögskola nämner språklig tillgänglighet som en försvårande aspekt i det att några av deras deltagare språkligt inte hängde med. ”Trots detta har det ett stort värde att de deltagit som integrerade individer (’blandade bord’) både för dem och för de som har svenska som modersmål.” Samma folkhögskola lyfte även utmaningen med föreläsningar för deltagare med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Som tidigare nämnts var det svårt för målgruppen med intellektuell funktionsnedsättning i att välja något nytt. Studieförbundet som höll i det projektet betonar vikten av att personer i deras närhet uppmuntrar till och informerar om nya aktiviteter.

Måluppfyllelse

Utifrån de projektmål som studieförbunden och folkhögskolorna satt upp i sina bidragsansökningar anser de flesta projektägare att de nått sina mål och några med stor marginal. Några enskilda mål uppnåddes inte men i dessa fall anger projektägarna att det funnits andra vinster med projektet och att det på så sätt varit värt att ha detta fokus. I det stora hela uppges även i dessa fall projektmålen ha nåtts. I den mån målen inte uppfyllts har det företrädesvis handlat om tidsbrist eller att projekten nådde färre

deltagare än beräknat. Samtidigt anger dock flera projekt att de nådde ut till fler personer än de räknat med. Ett av projekten hade missuppfattat bidragets storlek och kände sig tyvärr tvingade att skala ned projektet. Baserat på de rapporter som lämnats in delar Folkbildningsrådet uppfattningen att måluppfyllelsen generellt sett är hög.

Avslutande reflektioner

Sammanlagt tio projekt på folkhögskolor och studieförbund i olika delar av landet beviljades medel för att stärka kunskaperna om de mänskliga rättigheterna i samhället. Samtliga rapporter vittnar om ett stort engagemang, ökad insikt och medvetenhet om mänskliga rättigheter och pedagogiska vinster i utvecklade metoder. Till stora delar har projektmålen nåtts och en hel del av projektägarna anger att kurser med koppling till mänskliga rättigheter ska fortsätta och att deltagare på olika sätt kommer att jobba med mänskliga rättigheter i olika former.

Att pedagogiskt arbeta med FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna kräver engagemang och långsiktighet. Projekten visar att detta engagemang finns, liksom ett stort intresse för mänskliga rättigheter. En av folkhögskolorna lyfter att ”MR-projektet har gett många nya infallsvinklar av vad de mänskliga rättigheterna innebär”, vilket inspirerar och ger hopp inför framtiden. Flera av projekten har levererat material i olika former som på olika sätt kan användas i undervisning, föreläsningar och till exempel på fritidsgårdar. ”En lärdom är att en del (oväntat många) av våra studerande inte alls haft goda kunskaper om MR och ’omfamnar’ inte heller de mänskliga rättigheterna”, skriver en av folkhögskolorna i sin rapport. Precis som regeringen lyfter i sin strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter måste artiklarna och rättigheterna ständigt erövrats och levandegöras. Folkbildningen har i det sammanhanget en stor uppgift att fylla och dessa projekt visar på initiativrikedom och framåtanda.

